

DEVLET KURUCUSU ATATÜRK

Prof. Dr. Zehra ODYAKMAZ (*)

Her yıl 10 Kasım'da devletimizin kurucusu ölümsüz büyük ATATÜRK'ü anmaktayız.

"Devletimizin kurucusu ölümsüz büyük ATATÜRK" deyince, aslında üzerinde düşünülmesi, hatta çözümlenmesi gereken bir takım sorunları da ifade etmiş oluyoruz.

Gerçekten de Türkiye Osmanlı Devletinin bir devamı mıdır, yoksa yeni kurulmuş bir devlet midir? Yeni kurulmuş ise, ona yeni devlet niteliğini kazandıran unsurlar nelerdir? Nasıl kurulmuştur, kurucusu kimdir? Osmanlı İmparatorluğu ile hiçbir ilişkisi yok mudur gibi sorularla bu sorunları ortaya koyabiliriz.

Hareket noktası olarak 30 Ekim 1918 tarihini, yani Mondros Ateşkes Anlaşması'nın imza tarihini kabul edersek, bu anlaşma ile Osmanlı İmparatorluğu'nun devlet olma niteliğinin, yani varlığının fiilen sona ermiş olduğunu görürüz. Çünkü devletler hukuku bakımından bağımsız bir devlette bulunması gereken bütün yetkiler elinden alınmıştır.

Mondros Ateşkes Anlaşmasınının 7. Maddesi, daha barış andlaşması imzalanmadan Osmanlı topraklarının bölüşülmesini mümkün kılacak şekilde işgal edilebilmesine izin veriyordu. Nitekim ateşkesin hemen ertesi günü 1 Kasım 1918'den itibaren Musul, İskenderun, İstanbul ve Çanakkale Boğazları ile daha sonra Anadolu ve Trakya'nın çeşitli bölgelerinin işgaline başlandı.

(*) Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanı.

Yine Barış Anlaşması imzalanmadan Suriye, Irak ve Lübnan gibi yeni devletlerin kurulmasına girişildi.

Böylece işgal, fiilî bir ilhak olarak gerçekleştirilmekteydi.

Gerçi Ateşkes Anlaşması'nın 12. Maddesi hernekadar "Osmanlı İmparatorluğunun Türklerin yerleşik olduğu kesimlerine itirazsız bir egemenlik sağlanacağı" hükmünü içermekte idiye de işgal edilen yerlere bakınca "Türklerin yerleşik olduğu kesim"lerden nelerin kastedildiğini anlamaya imkân yoktu.

Osmanlı Devleti, daha doğrusu yönetimi, bütün bu işgaller karşısında sessiz ve âciz kalmış, kendisini işgalcilerin insafına terketmişti. Halbuki Mustafa Kemal Paşa'nın dediği gibi, "Merhamet niyaz etmekle millet ve devlet işleri görülmez"di. 10 Ağustos 1920 tarihinde imzalanan Sevr Andlaşması, düşmandan insaf ve merhamet beklemenin ne kadar yersiz olduğunu ortaya koymuştur.

İşgallerin sürdüğü bu dönemde Türk milleti teşkilât kurarak, silahâ sarılarak, isyan ederek yerel kurtuluş çarelerini aramaya başladı. Çünkü Türk milleti özgür ve bağımsız yaşama kararındaydı.

Bu ihtiyaç ve zorunluluklarla Mustafa Kemal Paşa, milletin fikir ve isteklerinin temsilcisi olarak mücadeleye atılmış, dağınık güçleri toplamış, teşkilâtlandırmış, Türk milletini yeni bir devlet kurma hedefine doğru yöneltmiştir.

Bu hedef; bir "millî idare", bir "millî devlet kurma" hedefi idi. Büyük Nutkunda söylediği gibi, 19 Mayıs 1919'da Samsun'a ayak bastığı zaman uygulamaya çalıştığı ana fikir: "Millî egemenliğe dayalı, kayıtsız ve şartsız bağımsız bir Türk devleti kurmak"tı.

Mustafa Kemal Paşa'ya göre "Millet, millî egemenlik esasını ve Türk milliyetçiliğini kabul etmiştir. Bunu gerçekleştirmeye çalışacaktır". Mustafa Kemal Paşa bu ana fikri gerçekleştirebilmek için sabırla, adım adım ve büyük bir titizlikle hiçbir eksik ve kuşkulu yan bırakmadan her fırsattan yararlanarak çalışmalarını sürdürmüştür.

Samsun'a çıktıktan kısa bir süre sonra yayınladığı Amasya Genelgesi ile gerçekleştirmek istediği konuları açığa vurmuştur. Bu nedenle tarihçi Lord KINROS, Amasya Genelgesi'ni bir "Bağımsızlık Beyannamesi" saymaktadır.

Mustafa Kemal Paşa Temmuz 1919'da Erzurum Kongresi'nde yaptığı konuşmada "Millî iradeye dayalı bir millî şûra ve keza kuvvetini millî iradeden alacak bir hükümetin kurulmasını" vurgulamıştır.

3 Eylül 1919'da toplanan Sivas Kongresi ise "Millî mukavemet hareketine millî bir boyut kazandırmış ve millî bir merci oluşturmuş"tur. Gerçekten de yabancı işgallere karşı direnme kararı alan Kongre, Ali Fuad Paşa'yı Batı Anadolu Umum Kuvayı Millîye Kumandanlığına atayarak yürütme yetkisini de kullanmıştır.

Kurtuluş Savaşı'nın henüz hazırlık döneminde Amasya Genelgesinden, Erzurum ve Sivas Kongrelerinden hemen sonra ATATÜRK'ün gerçek amacının yayınlanan belge ve alınan kararlarda belirginleşmiş olmasıdır. Bunun kanıtı İstanbul'daki İngiliz Yüksek Komiseri Amiral de Robeck'in Lord Curzon'a gönderdiği 17 Eylül 1919 tarihli rapordaki ifadeleridir. Amiral de Robeck raporda "Millî hareket Anadolu'da bağımsız bir cumhuriyete doğru gelişmektedir" demektedir.

Değil o tarihte, Kurtuluş Savaşı bittikten sonra dahî Mustafa Kemal Paşa'nın en yakınlarından bazıları bunu anlayamamış bulunuyorlardı ve O'nunla yolları bu nedenle ayrılmıştı.

23 Nisan 1920'de Ankara'da Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılmasıyla yeni devletin temeli atılmıştır. ATATÜRK sonraları Büyük Nutkunda Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılışını "Gerçek, Osmanlı saltanatının ve hilâfetin son bulduğunu ve kaldırıldığını düşünerek yeni esaslara dayalı yeni bir devlet kurmaktan ibaretti" diye nitelemiştir.

Şimdi başta sorduğumuz sorulara dönelim:

Temeli 1920'de atılan Türkiye, yeni bir devlet midir?

Klâsik nazariye taraftarlarına göre; anayasasında ve ülkesinde büyük değişme geçirmiş olmakla beraber Türkiye, aynı devlettir, daha doğrusu Osmanlı Devletinin yeni bir isim ve yeni bir şekil altında kurtarılan ve kurulan bir devamıdır. Çünkü, ülkenin tamamı yok olmamıştır. Ahalisinin tamamı, yok olmuş veya göçetmiş değildir. Devlet, başka bir devlet tarafından ilhak edilmemiş veya başka bir devlete tâbi olmamıştır. Buna ayrıca Osmanlı borçlarının Türkiye tarafından ödenmiş olmasını ve bazı Osmanlı kanunlarının devletin kuruluşundan sonra da yürürlükte kalmasını ekleyebiliriz.

Gerçekte ise Türkiye Osmanlı Devletinin bir devamı olmayıp, yeni kurulmuş bir devlettir. Bunu devletin unsurları ve fonksiyonları bakımından şöyle açıklayabiliriz:

Devlet olmak için üç unsura gerek vardır. Bunlar: Ülke, Nüfus ve Egemenlik'tir.

Ülke unsuru bakımından yeni Türk Devletinin ülkesi, gerçi topraklarının büyük bir kısmı elinden alınmış veya işgal edilmiş Osmanlı İmparatorluğu'nun bir parçası olmakla beraber, bu parça imparatorluğun kurucusu ve asıl unsuru olan Türklerin barındığı atayurdu ve vatanıdır. Sınırları Erzurum ve Sivas Kongrelerinde kararlaştırılıp son Osmanlı Meclisi'nin onayı ile "Misak-ı Millî" adını alan millî sınırlardır. Kurtuluş Savaşı, bu sınırlar içindeki toprakları kurtarmayı amaçlamıştı.

Yeni devletin sınırları Kurtuluş Savaşı sırasında ve savaştan sonra çeşitli uluslararası andlaşmalarla saptanmıştır.

Devletin ikinci unsuru olan Nüfus bakımından da yeni Türk Devleti ile Osmanlı Devleti arasında çok açık fark vardır. Osmanlı devletini "Osmanlılar" oluşturmaktaydı ve bunlar "millet" değil, "ümme't"di. Türkiye'nin nüfusunu ise "Türkler" oluşturmaktadır ve bunlar "ümme't" değil, "millet"tir, daha açık bir deyişle "Türk Milleti"dir.

Devletin üçüncü unsuru Egemenlik'tir. Egemenlik siyasi ve hukukî alanda üstün bir iktidarı ve otoriteyi, içerde ve dışarda her türlü tasarruf yetkisine, hareket ve karar serbestisine sahip olmayı, yani tam bir bağımsızlığı ifade eder.

Osmanlı Devleti, yabancı devletlere tanıdığı ayrıcalıklar ve kapitülasyonlar nedeniyle tam bağımsız bir devlet olma niteliğini kaybetmişti, iktidarı sınırlıydı. Mondros Ateşkes Anlaşması'ndan sonra bu sınırlı iktidarı da yok olmuştu.

Türkiye'nin durumunu bir devletin fonksiyonları bakımından da incelediğimiz zaman, Türkiye'nin yeni bir devlet olduğu sonucuna varmaktayız.

Osmanlı Devletinde meşrutiyetlerden önce siyasî, hukukî ve dinî iktidar, aynı zamanda halife olan padişahın elindeydi. Meşrutiyetler döneminde bu iktidar pek değişmedi.

Yeni kurulan devlette ise, devletin fonksiyonları olan yasama, yargı ve yürütme yetkileri Anayasa ile Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne, yargı organlarına ve hükümete tanınmıştır. Hatta İstanbul'da, yani Osmanlı İmparatorluğunun başkentinde bir "Mahkemei Temyiz", bugünkü adıyla Yargıtay bulunmasına rağmen Türkiye Büyük Millet Meclisi, açılışından birbuçuk ay sonra 7 Haziran 1920 tarihli bir kanunla merkezi Sivas olmak üzere geçici bir Temyiz Heyeti kurmuş, böylece daha başlangıçta yargı fonksiyonunun eksiksiz yerine getirilmesini sağlamıştır.

Yine bir devletin devletler topluluğu içinde yer alabilmesi için, diğer devletler tarafından tanınmış olması gerekir. Yeni Türk Devleti önce zımnî, daha sonra da açık olarak tanınmak suretiyle Osmanlı Devletinden ayrı bir devlet olarak varlığını ortaya koymuştur.

Gazi Mustafa Kemal 2 Kasım 1922 tarihli bir demecinde ve 31 Ocak 1923 günü İzmir'de halkla yaptığı bir konuşmada, Osmanlı İmparatorluğunun tarihe karıştığını, Türkiye'nin eski devlet ile bir ilgisi olmadığını, yeni bir Türkiye'nin doğduğunu ve adına Türk Devleti denildiğini belirtmiştir.

20 Ekim 1927 günü büyük Nutkunu bitirirken de Gazi Mustafa Kemal: "Efendiler, bu beyanatımla millî hayatı son bulmuş varsayılan büyük bir milletin istiklâlini nasıl kazandığını ve bilim ve tekniğin en son esaslarına dayalı, millî ve çağdaş bir devletin nasıl kurulduğunu ifadeye çalıştım" diyerek kurulan devletin yeni bir devlet olduğunu açıkça ortaya koymuştur.

Kurulan bu yeni devlet; modern, lâik ve insan haklarına saygılı bir hukuk devletidir.

İsmet Paşa, Lozan dönüşü, bu kurulan yeni devleti çok veciz bir şekilde anlatmıştır. İsmet Paşa diyor ki: "Mütecanis, yeknesak bir vatan. Dışarıya karşı gayrı tabiî kayıtlardan, içerde hükümet içinde hükümet ifade eden ayrıcalıklardan arındırılmış bir durum, savunma hakkı mutlak, kaynakları bol, serbest bir vatan. Bu vatanın adı Türkiye'dir". Aynı sözlerin Osmanlı Devleti'nin son yılları için söylenmesi mümkün değildir.

Osmanlı Devletinin Anayasasını, hükümet biçimini, yönetim tarzını, hukuk düzenini değiştirmiş olan Türkiye yeni bir devlettir ve bu devletin kurucusu da ATATÜRK'tür.

İsmet İnönü Atatürk'ün ölümü üzerine Türk Milletine yayınladığı Beynamede "Devletimizin bânisi", yani "kurucusu" demektedir.

Birçok yerli ve yabancı yazar ve tarihçiler de ATATÜRK'ten yeni ve modern Türkiye'nin kurucusu diye söz etmektedirler.

Atatürk'ün yeni bir devlet kurmaktaki başarısının sırrı, dehası ve belki de dehası kadar yetiştirme tarzıdır. Atatürk gerçek bir dâhidir, bunda kimsenin kuşkusu yoktur.

Bu deha ASKER OCAĞI'nda vatan ve millet sevgisi ile beslenmiş, disiplinli bir hayat ve çalışma düzeni ile geliştirilmiş, en yeni bilgi ve yöntemlerle donatılmıştır. Yurdun çeşitli yerlerinde görev yaparak memleketi, bu memleketin insanlarını, kıt'ada ve savaş alanlarında dünyanın en vatanperver, kahraman, cesur, fedakâr, ehliyetli ve imanlı askerini ve komuta heyetini yakından tanımak fırsatını bulmuştur. Böylece olgunlaşan dehası, bütün bu bilgi, görgü ve tecrübelerini, üstün sevk ve idare yeteneğinden de yararlanarak vatanın düşman işgalinden kurtarılması ve bağımsızlığı ile yeni devletin kurulması yolunda kullanmasını bilmiştir.

Kaldı ki Atatürk bir T ü r k'tür ve Kaşgarlı Mahmut, Divan-ı Lûgat-it Türk adlı eserinde diyor ki: "Devlet kurmak Türkün milli karakterinin gereği ve Türke Tanrı'nın lütfu ve ihsanıdır".

Gerçekten de Türkler tarihte 16 büyük İmparatorluk, 41 Devlet, 33 Beylik, 17 Hanlık, 4 Atabeylik ve 5 Cumhuriyet olmak üzere toplam 116 devlet kurmuştur. Bu niteliği bakımından Türklerle kıyaslanabilecek, tarihte ve bugün dünyada başka bir millet yoktur.

Kanaatımca bu nitelik, Türk Milletinin, Asker-Millet olmasından doğmaktadır.

Ama şu noktayı da eklemek isterim ki, bu 116 devletten ancak birkaçı Türk adına sahiptir.

Yine belirtmek isterim ki, yeni Türk Devletinin kuruluşu, geçmişi şanlı zaferlerle dolu, üç kıtada ve birçok denizde egemen olmuş, Büyük Cihan Devleti Osmanlı İmparatorluğunun çöküş yıllarına rastladığı için Osmanlı İmparatorluğunun sadece bu dönemdeki durumu anlatılmıştır. Dünyanın en uzun ömürlü, sağlam teşkilât ve müesseselere sahip, haşmetli, insan haklarına saygılı olmak bakımından gelmiş geçmiş ve hatta bugünkü devletler dahil, hepsinden ileri örnek bir devlet olan Osmanlı İmparatorluğunun bir Türk Devleti olduğunu da bugün biz Türklere başka sadece yabancı profesyonel tarihçiler bilmektedir.

Onun için aydınlarımızın, öğretmenlerimizin, tarihçilerimizin Osmanlı İmparatorluğunu, onun bir Türk devleti olduğunu vurgulayacak şekilde "Türk-Osmanlı İmparatorluğu" olarak adlandırmaları, bu büyük İmparatorluğun bir Türk Devleti olarak bilinmesini sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Arıburun, Kemal : Atatürk Muhtelif Cepheleriyle, Ankara 1953, 135 s.
- Arsel, İlhan : Türk Anayasa Hukuku'nun Umumî Esasları, Birinci Kitap Cumhuriyetin Temel Kuruluşu, Ankara 1965, XV, 470 s.
- Atatürk, Kemal : Nutuk, C. I (1919-1920), İstanbul 1951, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, IV, 432 s.
- Atatürk, Kemal : Nutuk, C. II (1920-1927), İstanbul 1952, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, 465 s.
- Atatürk, Kemal : Nutuk, C. III (Vesikalar), İstanbul 1959, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, 381 s.
- Atatürk, Türkische Nationale Kommission Für UNESCO, 1963, 303 s.
- Atatürk, 1000 Temel Eser, Birinci Basılış, Devlet Kitapları, İstanbul 1970, 308 s.
- Atatürk Devrimleri ve Eğitim Sempozyumu, Haziran 1981, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları No. 92, VII, 168 s.
- Atatürk ve Ankara, Kasım 1988, Ankara Ticaret Odası Yayını, 153 s.
- Atatürkçülük, Atatürk'ün Görüş ve Direktifleri, Birinci Kitap, Ankara 1982, Genelkurmay Basımevi, 146 s. + Mustafa Kemal Atatürk'ün Yazıları ve Yazdırdıkları + Sözlük
- Atatürkçülük, Atatürk'ün Görüş ve Direktifleri, Birinci Kitap, İstanbul 1984, Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları: 324, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi: 13, IV, 734 s.
- Atatürkçülük, İkinci Kitap, Atatürk ve Atatürkçülüğe İlişkin Makaleler, İstanbul 1984, Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları: 325, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi: 14, IV, 388 s.
- Atay, Falih Rıfki : 19 Mayıs, Ankara 1944, 48 s.
- Atay, Falih Rıfki : Mustafa Kemal'in Mütareke Defteri, İstanbul 1955, Sel Yayınları, Atatürk Kütüphanesi: 11, 107 s.